

Baggrund og opvækst, 1730-1750

Edmund Burke blev født i Dublin, Irland, formentlig i begyndelsen af januar 1730. Hverken året eller datoen er fastslået med sikkerhed, men kilderne peger på 1730 frem for 1729, som hidtil har været 'officielt' fødselsår.³⁵ Hans far var en succesfuld, men ikke særligt velstående, irsk advokat (attorney), Richard Burke (død 1761), af den lidt bedre middelklasse. I 1724 giftede han sig med Mary Nagle (1702-70), som stammede fra en deklasseret, katolsk godsejerfamilie. I familien var der flere børn, muligvis helt op til 15, hvoraf kun fire nåede at blive voksne. Faderen var protestant, mens moderen bekendte sig til den katolske tro og havde et stamtræ af såkaldte jakobitter,³⁶ et mønster, som gentog sig ved Edmunds ægteskab i 1757, hvor hustruen, Jane Nugent, dog ved ægteskabets indgåelse gik over til den anglikanske kirke.

Irland var i realiteten en engelsk koloni og blev som sådan styret fra London. Alle betydningsfulde poster var besat af udstationerede englændere, som havde et tæt samarbejde med godsejerklassen, der i modsætning til den brede, irske befolkning var protestanter (anglikanere). Katolikkerne blev diskriminerede og kunne for eksempel ikke købe jord. Omkring år 1600 ejede katolikker 90 pct. af jorden, omkring år 1700 kun 15 pct.³⁷ Den katolske kirke var heller ikke retligt anerkendt. Også protestantiske dissidenter såsom presbyterianere, unitarer og kvækere var diskriminerede. Ligesom katolikkerne kunne de hverken stemme, indtage offentlige embeder eller få adgang til universitetet.³⁸ Både socialt og religiøst var samfundet dybt splittet – de store religionskonflikter fra 1600-tallet levede stadig i den offentlige bevidsthed, mens de var mere eller mindre overvundet i England – og fattigdommen var overvældende, sådan som Jonathan Swift et par måneder før Burkes fødsel havde udmalet og med voldsom indignation udstillet i bogen *A Modest Proposal*.

Burkes familiebaggrund gav ham rimelige karrieremuligheder, men som født i et religiøst blandet ægteskab befandt han sig alligevel i marginen af den herskende klasse, hvor religion var en vigtig markør.³⁹ I bedre kredse var ægteskab mellem en katolik og en protestant ikke velset. Moderens religion, som svarede til den irske befolknings flertals, kan være med til at forklare Edmunds sympati for den katolske tro (selvom han formelt var protestant), der også klæbede til hans offentlige image, efter at han var blevet berømt i England. En af hans venner, Lord Charlemont (egentlig James Caulfield, 1st Earl of Charlemont, 1728-99), skrev således i 1780'erne, at Burkes "early habits and connections ... had given his mind an almost constitutional bent towards the Popish party".⁴⁰

Både Burkes relativt ydmyge familiebaggrund og hans irskhed, som der var mange fordomme om i England, var barrierer, som han efterhånden overvandt ved sin talentfuldhed, men han blev altid set som lidt af en outsider, en såkaldt "new man" – homo novus – i et stærkt klassesdelt og hierarkisk privilegiesamfund, hvor en mands (for der var kun tale om mænd) fødsel og stamtræ var afgørende, også for en politisk karriere.

Edmunds forhold til faderen var dårligt; han skal have været en hidsig og autoritær person. Derimod elskede han sin mor, og hans hidtil mest minutiøse biograf mener, at hans følelser for varmt samvær med slægt og venner, der prægede hele hans liv, samt hans religiøse indstilling stammede fra hende.⁴¹

En del af sin barndom og ungdom tilbragte Burke i Dublin, som var blevet en storby med et livligt forretningsliv, selvom den ikke kunne måle sig med London.⁴² Han lærte bylivet at kende, men også landlivet, da han i lange perioder boede hos en morbror i det pastorale Ballyduff langt ude på landet. By og land blev et vigtigt tema i hans forfatterskab, og det meste af livet vekslede han personligt mellem by- og landliv. Nogle år efter at han var flyttet til London, købte han et landsted, i realiteten en mindre herregård, i Beaconsfield, Buckinghamshire, hvor han tilbragte så megen tid som muligt, fjernt fra bylivets og ikke mindst det politiske livs hektiske aktivitet.⁴³

Allerede som barn lærte Burke latin, og som 11-årig blev han sendt på kostskole (boarding school) et stykke væk fra Dublin i Ballitore, County Kildare. Skolen, der havde ca. 50 (dreng)elever, blev ledet af en kvæker,

Portræt af Edmund Burke som barn. Ukendt maler, The Witt Library.

Abraham Schackleton (1696-1771), som Burke knyttede sig til og opretholdt et livslangt venskab med, selvom kvækernes religion med sin pacifisme lå langt fra de krigeriske anskuelser, han senere udviklede, ikke mindst i sine krav om at slå den franske revolution ned med militær intervention og udryddelse af de revolutionære. Burke sluttede også et nært venskab med Abrahams søn, Richard Schackleton, som varede livet ud.

Den ældre Schackleton drev sin skole med vægten på de klassiske fag, græsk og latin, altså den antikke og middelalderlige litteratur samt aristotelisk og skolastisk filosofi. Nyere sprog såsom fransk, der ellers hørte med til den europæiske overklassens almindelige dannelse i 1700-tallet, eller nyere filosoffer og statsteoretikere var ikke repræsenterede i pensum. Det kunne drengene selv dyrke, hvis de var interesserede.⁴⁴ Burke klarede sig godt og var også med i en lille klike af drenge, som følte sig intellektuelt hævet over de andre, der havde sværere ved stoffet. Schackleton interesserede sig ligeledes for drengenes karakterudvikling, og de tre år på skolen efterlod et dybt indtryk på Burke, dybere end hans efterfølgende universitetsår på Trinity College i Dublin. I 1757 skrev han til Abraham Schackleton, at på hans skole "I received the Education, that I, if I am anything, has made me so".⁴⁵

Årene på Trinity College blev kedeligere og uden samme lyst til at lære, som han havde haft på skolen i Ballitore. Det blev ikke bedre af, at Burke her, med misforholdet til faderen, boede hjemme hos familien i Dublin. Universitetets curriculum var stadig nærmest middelalderligt med hovedvægten på de antikke forfattere, og de fleste læste for at blive (anglikanske) præster. Udenadslære var den mest praktiserede metode, og der blev ikke opmuntret til selvstændig tænkning og forskning.⁴⁶ Burke var mere latiner end 'græker'. Et enkelt græsk værk gjorde dog indtryk på ham, nyplatonikeren Longinos' (219-73) *On the Sublime (Om den høje stil)*, og så stærkt, at han senere tog emnet op i sit gennembrudsværk *A Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and Beautiful* fra 1757.⁴⁷ Et par enkelte, for den tid moderne, værker studerede han dog også, nemlig værker af den tyske jurist, Samuel Pufendorf (1632-94). En mindre udgave af dennes *De jure naturae et gentium* fra 1672 introducerede generationer af europæiske studenter til naturretten som fundament for de menneskelige værdier og

handlinger. Pufendorf lærte ifølge Lock Burke at teste lokal lov, sæd og skik i forhold til de universelle og uforanderlige værdier.⁴⁸ I Danmark var Ludvig Holberg inspireret af Pufendorfs tænkning.⁴⁹

Undervisningen på Trinity College var som nævnt gammeldags, også efter tiden, og Burke var ikke motiveret for at lære latin og græsk blot for formens skyld – teksternes indhold var underprioriteret i forhold til grammatik og syntaks. Han gjorde sig ikke særlig bemærket, og hans præstationer var gennemsnitlige; hertil bidrog hans sindstilstand, som var præget af problemerne i hjemmet med den bistre og pedantiske far og moderen, der ofte var syg.⁵⁰ Dog læste han meget uden for pensum, skrev små digte og deltog aktivt i et par klubber, hvor han sammen med sine venner i det, der senere skulle blive kaldt “Burke’s Club”, øvede sig i at holde taler, ofte formet som parodier eller rollespil – en tidlig forberedelse til hans senere karriere, hvor han udviklede sig til en af det britiske parlaments absolut førende retorikere.⁵¹ Ungdomsdrømmen var dog snarere at blive digter.

I februar 1748 tog Burke sin afsluttende eksamen fra Trinity College. De to følgende år af hans liv, inden han rejste til England, er dårligt dokumenterede. Muligvis udførte han noget arbejde for sin fader som forberedelse til sin påtænkte advokatgerning,⁵² men de få tilgængelige kilder tyder på, at det ikke var inspirerende år for ham.